

Tržište donica

Priprema obrađuje temu tržišta dionica kroz iskustveno učenje – učenici najprije kroz simulaciju berzanske igre donose investicijske odluke u malim grupama, a tek potom, kroz refleksiju i primjere iz prakse povezuju iskustvo s teorijskim pojmovima.

Organizacijski oblik nastave

Predmetna nastava 4. razred

Vrsta nastavnog procesa

Osnovna vrsta nastave - Redovna nastava

Suradnja škole sa roditeljima i zajednicom te razvoj školskog kolektiva

Aktivnosti sa učenicima

Trajanje

90 min

Oblasti

Društveno-humanističko područje

Predmet

Praktična nastava-Bankarske procedure

Ključne kompetencije

Digitalna kompetencija

Preduzetnička kompetencija

Ciljevi i ishodi učenja i poučavanja

Osposobiti učenike da kroz simulaciju investicijskog odlučivanja i praćenje stvarnog tržišta razumiju osnovne mehanizme trgovanja dionicama i razviju sposobnost donošenja informisanih, argumentovanih odluka u uslovima neizvjesnosti.

1. Objašnjava pojam dionice i tržišta dionica
2. Opisuje osnovne mehanizme trgovanja dionicama
3. Povezuje teorijska znanja sa konkretnim primjerima iz stvarnog ekonomskog okruženja
4. Analizira dostupne informacije o dionicama i na osnovu njih donosi investicionu odluku u uslovima neizvjesnosti
5. Procjenjuje nivo rizika povezan sa određenom investicionom odlukom i obrazlaže izbor strategije
6. Objašnjava značaj odgovornog upravljanja finansijskim resursima i dugoročnog planiranja pri investiranju (uvodni nivo)

Nakon projektnog zadatka to razumijevanje prelazi u samostalnu, dugotrajniju primjenu na stvarnom tržištu, gdje učenik više nema unaprijed pripremljene kartice događaja, nego sam prikuplja informacije, procjenjuje rizik i, najvažnije, dolazi do zaključka koji je isključivo njegov – što je i krajnji cilj cijele pripreme.

- Samostalno prikuplja i organizuje podatke tokom dužeg vremenskog perioda
- Formuliše samostalan, argumentivšište pred odjeljenjemovan lični zaključak

– Prezentuje i brani vlastito stano

Detaljan opis realizacije

Nastavnik postavlja pitanje odjeljenju, bez prethodne definicije pojmova, i bilježi odgovore na tabli.

„Zamislite da imate novac koji možete uložiti. Da li biste ga uložili u dionice? Zašto da, zašto ne?“

Nastavnik bilježi na tabli ključne riječi koje se pojave u odgovorima (rizik, dobit, strah od gubitka), bez ispravljanja ili vrednovanja odgovora.

Nakon toga nastavnik prikazuje kratak grafikon kretanja cijene dionice poznate kompanije (u prilogu).

Pitanja nastavnika:

- Šta primjećujete na ovom grafikonu?
- Kada je cijena rasla, a kada padala?
- Da ste tada posjedovali ovu dionicu, kako biste se osjećali?
-

Odjeljenje se dijeli u grupe od po 3-4 učenika, metodom brojanja (1 do 3), kako bi grupe bile heterogene po sastavu (miješan nivo predznanja unutar svake grupe). Svaka grupa predstavlja jedan investicioni fond.

Svaka grupa dobija materijale za rad:

- List sa 100 investicionih poena (početni kapital fonda)
- Kartice sa profilima četiri fiktivne kompanije: TeleXpress (telekomunikacije, umjeren rizik), EkoEnergija (obnovljivi izvori energije, visok rizik/visok potencijalni prinos), ModaShop (maloprodaja odjeće, umjeren rizik), TehnoNova (tehnologija/elektronika, visok rizik)
- Tabelu za praćenje portfelja (runda, raspodjela poena po kompaniji, ukupna vrijednost, obrazloženje odluke)
-

„Vaša grupa je investicioni fond sa početnim kapitalom od 100 poena. Igra traje tri runde. Na početku i nakon svake runde, u grupi razgovarate i odlučujete kako da rasporedite ili prerasporedite svojih 100 poena na četiri ponuđene kompanije.

Nakon svake runde nastavnik čita događaj koji utiče na cijenu jedne ili više kompanija. Vi tada vidite da li je vrijednost vašeg portfelja porasla ili pala, i odlučujete da li mijenjate raspodjelu za sljedeću rundu.

Cilj je na kraju tri runde imati što veću ukupnu vrijednost portfelja. Nakon svake runde, u tabelu upišite raspodjelu poena i jednom rečenicom obrazložite zašto ste tako odlučili.“

Tok igre po rundama (kartice događaja koje nastavnik čita naglas)

Runda	Događaj	Događaj
1.	Početna raspodjela – bez događaja, grupe raspoređuju poena na osnovu profila kompanija	-
2a	TeleXpress dobija veliki državni ugovor	cijena raste 20%
2b	EkoEnergija ima sigurnosni incident u fabrici	cijena pada 15%
3a	ModaShop najavljuje novu kolekciju, veliko interesovanje kupaca	cijena raste 10%
3b	TehnoNova kasni sa isporukom i gubi važan ugovor	cijena pada 10%

Nakon čitanja događaja u rundi 2 i 3, grupe imaju 2–3 minute da prerasporede poene prije nego što nastavnik pređe na sljedeći događaj.

Pitanja nastavnika tokom igre

- Svim grupama: Zašto ste baš tu kompaniju izabrali? Šta mislite zašto je cijena pala/porasla?
- Naprednijim grupama (dodatna pitanja): Da li biste sav kapital uložili u jednu kompaniju? Zašto je bolje/lošije podijeliti ulog na više kompanija? Šta za vas znači pojam diverzifikacije?
- Grupama sa osnovnim predznanjem (podrška): nastavnik pomaže da povežu ono što upravo rade sa pojmovima rizik, dobit, gubitak iz rječnika.

Nakon završene igre nastavnik ne komentariše rezultate igre, nego traži da grupe same razgovaraju.

Uputa učenicima:

„U grupi, u naredne tri minute, razgovarajte: šta se dogodilo tokom igre, koje ste odluke donijeli i zašto, i šta biste sljedeći put uradili drugačije.“

Drugi krug primjera iz prakse

Nakon refleksije, nastavnik uvodi primjere iz stvarnog svijeta (kotacija domaće kompanije na berzi, kriza 2008. ili pad 2020. godine, priča o strpljivom malom investitoru), birajući ih tako da se nadovezuju na ono što su učenici upravo doživjeli u igri.

Pitanja nastavnika:

- Prepoznajete li nešto slično onome što se dogodilo u vašoj igri?
- Šta bi vaš fond uradio da je ovo bio pravi događaj?

Sada nastavnik prelazi na sljedeći zadatak i dijeli učenike u grupe prema tri nivoa prema predznanju svakog učenika (kriteriji: raniji uspjeh, samoprocjena, raniji radovi).

Nastavnik dijeli tri nivoa radnih listova.

Nivo	Fokus radnog listića
Osnovni	Prepoznavanje i definisanje pojmova (rizik, dobit, dionica, portfelj)
Srednji	Računanje prinosa na osnovu datih promjena cijena
Napredni	Izrada kratke investicijske strategije uz obrazloženje

Uputa učenicima:

„Svako radi svoj radni listić, samostalno. Radni listić je prilagođen vašem nivou – ako naiđete na poteškoću, pozovite nastavnika.“

Nakon što učenici završe zadatak nastavnik traži od svake grupe po jednu rečenicu – njihovu najvažniju lekciju iz igre – i bilježi je na tabli.

Pitanje nastavnika:

„Kada biste morali cijelu igru sažeti u jednu rečenicu, šta biste rekli?“

Nastavnik na kraju časa dijeli pisanu uputu (dolje) i objašnjava je usmeno.

PROJEKTNI ZADATAK – „Prati svoju kompaniju“

Svaka grupa (ista grupa kao u igri na početku časa) bira jednu realnu kompaniju čije se dionice kotiraju na berzi (domaćoj ili stranoj).

Tokom naredne dvije sedmice vaš zadatak je:

1. Jednom sedmično (svakog ponedjeljka) provjerite i zabilježite trenutnu cijenu dionice odabrane kompanije.
2. Pronađite i zabilježite najmanje jednu vijest ili događaj vezan za tu kompaniju koji je mogao uticati na cijenu (npr. novi proizvod, promjena rukovodstva, finansijski izvještaj, incident, sudski spor).
3. Nakon svakog bilježenja, napišite kratak lični zapis u dnevnik (3–5 rečenica): šta se desilo, da li je cijena rasla ili padala, i šta vi mislite da je razlog.
4. Na kraju perioda praćenja, grupa priprema: tabelu sa svim zabilježenim cijenama i datumima, grafikon kretanja cijene (ručno nacrtan ili u Excelu), i kratku usmenu prezentaciju (3–5 minuta) sa zaključkom: da li biste danas uložili u ovu kompaniju i zašto.

Rezultati se predstavljaju na času ponavljanja i utvrđivanja gradiva, za dvije sedmice.

Uloga nastavnika tokom perioda praćenja

- Na početku svakog časa (tokom sljedeće dvije-tri sedmice): kratak podsjetnik od jedne rečenice – „Da li ste ove sedmice zabilježili cijenu i vijest za svoju kompaniju?“
- Sredinom perioda (tzv. „provjera pulsa“): nastavnik prilazi svakoj grupi i traži da jednom rečenicom kažu kako im ide praćenje i imaju li poteškoća.
- Nastavnik se namjerno ne uključuje u sadržaj njihovih zapažanja – uloga je organizaciona, ne savjetodavna.

Nastavnik dijeli obrazac za zaključke, ne nudi gotove odgovore.

Obrazac sadrži:

- Tabelu (datum – cijena – promjena u % – vijest/događaj – lični komentar)
- Pitanja za završnu refleksiju: Koju ste kompaniju precijenili ili potcijenili? Šta vas je iznenadilo? Da li biste danas donijeli istu odluku?

Kada učenici nakon 2 sedmice završe projektni zadatak i pripreme prezentaciju u kojoj će svaka grupa da priča svoju „investicijsku priču“ pred odjeljenjem (3–5 minuta). Nastavnik ocjenjuje dubinu zaključka, ne tačnost predviđanja.

Praćenje i procjenjivanje

Praćenje realizacije odvija se na dva nivoa – tokom samog časa i tokom trajanja projektnog zadatka – kako bi nastavnik imao uvid u to koliko priprema zaista funkcioniše u praksi, a ne samo na papiru.

Praćenje tokom časa

Dok igra traje, nastavnik prati da li su sve grupe podjednako uključene, da li pravila i kartice događaja djeluju razumljivo bez dodatnog objašnjavanja, i da li tempo odgovara planiranom vremenu. Ovo praćenje je neformalno i odvija se kroz kruženje između grupa i postavljanje potpitanja, a njegov rezultat – zapažanja o tome šta je dobro funkcionisalo, a šta zapinje – nastavnik bilježi neposredno nakon časa u Prilogu J.

Praćenje tokom projektnog zadatka

Kako projekat traje dvije do tri sedmice van neposredne kontrole nastavnika, praćenje se oslanja na dvije tačke: kratku „provjeru pulsa“ na sredini perioda (da li su učenici redovni u bilježenju, da li je nekome potrebna dodatna podrška) i pregled pri predaji (kompletnost dnevnika, dubina zaključaka). Prilog K služi kao jednostavna evidencija za ovu svrhu, tako da nastavnik ima pregled napretka svih grupa/učenika na jednom mjestu.

Evaluacija nakon realizacije

Nakon što je čas i projekat u potpunosti realizovan, nastavnik na osnovu Priloga J i K sagledava cjelinu: da li je diferencijacija zaista odgovarala predznanju učenika, da li su primjeri iz prakse bili razumljivi i povezani s iskustvom, i koje izmjene treba unijeti prije sljedeće realizacije (npr. prilagoditi kartice događaja, produžiti ili skratiti fazu refleksije, promijeniti sastav grupa). Ova evaluacija ne ocjenjuje učenike, nego samu pripremu – njen je cilj da svaka naredna realizacija bude bolja od prethodne.

Ideje za domaće zadaće (nastavak aktivnosti) i uključivanje roditelja

Domaća zadaća nastavlja se direktno na čas i služi kao most ka projektnom zadatku – učenici prvi put samostalno, van učionice, primjenjuju ono što su naučili kroz igru. Zadaci su diferencirani po istim trima nivoima kao i radni listovi, a predaju se na sljedećem času.

Osnovni nivo – „Upoznaj tri kompanije“

Zadatak: Istražiti i zapisati nazive tri poznate kompanije čije se dionice trguju na berzi, uz djelatnost svake i po jednu rečenicu o tome zašto je učenik čuo za tu kompaniju.

Format: Popunjen Prilog (dio A), rukom ili na računaru.

Srednji nivo – „Sedmični izvještaj o dionici“

Zadatak: Odabрати jednu dionicu i svakodnevno (ili barem tri puta u toku sedmice) zabilježiti njenu

cijenu, a na kraju sedmice sačiniti kratak izvještaj s jednostavnim grafikonom kretanja i jednom rečenicom zaključka o trendu.

Format: Popunjen Prilog L (dio B), uz priložen grafikon (nacrtan ili odštampan).

Napredni nivo – „Dionice i mladi ljudi“

Zadatak: Napisati kratak esej (pola stranice, 5–8 rečenica) na temu „Da li je ulaganje u dionice pogodno za mlade ljude – prilika ili rizik?“, uz najmanje jedan konkretan argument izveden iz iskustva sa časa (igra ili primjer iz prakse).

Format: Popunjen Prilog L (dio C) ili zaseban list s esejom.

Zajedničke napomene

- Rok predaje: sljedeći čas, osim ako nastavnik ne odredi drugačije.
- Zadaća se ne ocjenjuje broјčano kao radni list, nego se prati kao dio formativnog praćenja (urađeno/nije urađeno, kvalitet obrazloženja).
- Učenici koji su rad predali mogu ga ukratko podijeliti s odjeljenjem na početku sljedećeg časa kao kratak uvod pred novu temu.

Savjeti za druge nastavnike/ce kod realizacije ove lekcije/teme

Diferencijacija se ostvaruje kroz sastav grupa (heterogene grupe omogućavaju vršnjačku podršku), izbor radnog lista, te stepen samostalnosti koji se očekuje od učenika. Nastavnik prilagođava scenario simulacije (broj rundi, složenost tržišnih „vijesti“) prema uzrastu i predznanju odjeljenja. Poželjno je čas realizovati u kompjuterskoj učionici ako je moguće koristiti realne, besplatne platforme za simulaciju trgovanja (npr. edukativne demo aplikacije), čime se iskustvena komponenta dodatno pojačava.

Metode i tehnike

Analiza problema kroz uzročno-posljedičnu povezanost

Učenje zasnovano na igri

Collections

Priprema za čas - Srednja škola